

Žiga Oman

REFO500 – POROČILO S KONFERENCE »Več kot Luther: vzpon pluralizma v Evropi in reformacija«

More than Luther: the Reformation and the Rise of Pluralism in Europe; Seventh Annual RefoRC Conference 2017 Wittenberg.

Konzorcij za raziskovanje reformacije (*Reformation Research Consortium*, RefoRC), akademski oddelek mednarodne platforme Refo500, je svojo sedmo letno konferenco med 10. in 12. majem 2017, obletnici primerno, organiziral v Wittenbergu. Konferenco je gostila Leuconea, ustanova in wittenberški sedež Univerze Martina Luthra Halle-Wittenberg. Tema konference ob 500. obletnici Luthrovih tez zoper prodajo odpustkov je bila posvečena ločnicam, katerih postopni nastanek so teze sprožile v zahodnem krščanstvu. Pri tem se ni posvetila le protestantski in katoliški reformaciji (obnovi), temveč pluralizmu znotraj vsake od njih, s temo *Več kot Luther: reformacija in vzpon pluralizma v Evropi*. Konferenca, katere delovna jezika sta bila angleški ter nemški, je obsegala šest enournih plenarnih predavanj ter predvidenih, a povsem slučajno simboličnih 95 četrturnih. Takšno obilje predavanj je udeleženci in udeleženci onemogočalo, da bi lahko v treh dneh, ko so se zvrstila, poslušal/a vsa, saj so krajša potekala v sočasnih sekcijah (*panels*).

S plenarnimi predavanji teh težav ni bilo. Uvodno je imel Wim François s Katoliške Univerze Leuven (Belgija), z naslovom *The Doctrine of Justification and the Rise of Pluralism in the Post-Tridentine Catholic Church* (Doktrina opravičevanja in vzpon pluralizma v posttriden-

tinski katoliški cerkvi). Podal je tezo, da tudi v kontekstu katoliške obnove morda velja govoriti o pluralizmu teologij (npr. janzenizem), ki je izšel iz različnih posttridentinskih interpretacij vprašanj o božji milosti, svobodni volji in predestinaciji, čeprav je reševanje teh vprašanj cerkev skušala pridržati papēju.

Napovedano predavanje Edit Szegedi iz Babeş-Bolyai Univerze v Cluju-Napoci (Romunija), z naslovom *Calvinism(s) in Early Modern East-Central Europe* (Kalvinizem oziroma kalvinizmi v zgodnjeno-veški vzhodni Srednji Evropi), je odpadlo.

Drugi dan konference so se zvrstila tri plenarna predavanja. Martin Rothkegel s Teološke visoke šole Elstal (Nemčija) je v predavanju *Many-Headed Hydra of the Anabaptists: Unruly Claims of Being Church in 16th Century Europe* (Večglava hidra prekrščevalcev: neposlušne trditve, da gre za cerkev, v Evropi 16. stoletja) opozoril, da so prekrščevalci v 16. stoletju postali tako hereziološka kot kazenskopravna kategorija, s katero se je označevalo zelo heterogene struje. Ker sta jim tako rimskokatoliška kot evangeličanske cerkve očitale neslogo in protislovnost, so bile označevane za hidro, Babilon ipd. Rothkegel je izpostavil, da so vse tri glavne struje po letu 1530 izšle iz južnonemških: austerliški bratje ali Tovariši Zaveze, hutteriti ali Božja cerkev na Moravskem in švicarski bratje kot najuspešnejša med njimi. Vse tri struje so trdile, da so cerkev, vendar ne toliko organizacijsko kot v smislu nasprotja »lažnim cerkvam« in »lažnim bratom«.

Naslednje predavanje je imel Heiner Lück z Univerze Martina Luthra Halle-Wittenberg (Nemčija), z naslovom *Pluralism of Legal Orders as a Consequence of Reformation?* (Pluralizem pravnih redov kot posledica reformacije?). Opozoril je, da na retorično vprašanje ni moč odgovoriti pritrdilno, saj je pravni pluralizem obstajal že v srednjem veku, in četudi je reformacija sovpadala z začetki procesa državne monopolizacije prava, jih je le v manjši meri usmerjala – v protestantskih deželah zlasti skozi cerkvene redove, državne pravne norme, ki so urejale cerkvene zadeve, posledično pa tudi družbene, kot so zakonska zveza, šolstvo in skrb za uboge. Hkrati je tridesetletni vojni sledila vzpostavitev modernega mednarodnega prava.

Popoldansko plenarno predavanje drugega dne, z naslovom *Reform of Marriage and the »Reformed Marriage«* (Reformacija zakonske zveze in »reformirana zakonska zveza«), je imela Sigrid Westphal z Univerze Ludvika-Maksimilijana v Münchnu (Nemčija). Izpostavila je, da se Calvin v teoloških delih vprašanj zakonske zveze ni dotikal, temveč se je, enako kot Luther, tozadevno naslanjal na sv. Avgušтина, tj. cerkveno tradicijo. Nasploh je bilo v razumevanju zakonske zveze med augsburško in reformirano veroizpovedjo le malo razlik. Westphal je kot eno večjih izpostavila izrazitejšo naslonitev kalvincev na Dekalog, kar se je odražalo v tolmačenju zakonske zveze kot vzdrževalke družbenega in moralnega reda.

Zadnje plenarno in hkrati sklepno predavanje konference, naslovljeno *The Catholic Luther: Historiography and Reformation Inside the Church of Rome* (Katoliški Luther: zgodovinoepisje in reformacija v rimski cerkvi), je imel Alberto Melloni z Univerze Modena-Reggio (Italija). Izpostavil je več pogledov na Luthra v italijanskem zgodovinopisju od poznega 19. stoletja naprej. Od takih, ki so Luthra pojmovali kot »slabelega Savonarola« (ker se ni »pustil sežgati«), ter očitkov, da je luteranska reformacija šla predaletč, do takih, da je bila konservativna, da je zavrnila »uporniško naravo reformacije« ter dejansko utrdila moč Rima in njegove »lažne reformacije« (tj. obnove), odvisno od svetovnega nazorra zgodovinarjev in zgodovinarik. Šele proti koncu 20. stoletja, z začetkom medkonfesionalnih konferenc, se je v italijanski historiografiji na Luthra začelo gledati kot na »dar vsem krščanskim cerkvam«.

Četrturna predavanja so potekala sočasno v petih terminih, razdeljenih na 31 sekcij s področij od teologije do literarnih ved in zgodovine. Avtorju poročila se je uspelo udeležiti desetih predavanj v okviru štirih terminov oziroma sekcij, enega pa je žrtvoval za ogled Wittenberga.

V sekciji *Pluralism and Authorities* (Pluralizem in oblasti) so prvi dan svoje prispevke predstavili Katrin Friske z Univerze Jena (Nemčija), Rasmus Skovgaard Jakobsen z Univerze Aarhus (Danska) in Márton Zászkaliczky z Inštituta za književne študije Madžarske akademije znanosti. Friske je v predavanju *Gehorsam gegen die Obrigkeit. Zur Wandlung des Gehorsambegriffs in der reformatorischen Obrig-*

keitslehre (Poslušnost oblastem: o spremembah pojma poslušnosti v reformacijskih naukih o oblasti) predstavila pregled odnosa evangeličanskih veroizpovedi oziroma Luthra, Zwinglija in Calvina do oblasti drugih veroizpovedi, tj. do poslušnosti »heretikom« in upravičenosti do odpora (*ius resistendi*) zoper konfesionalne pritiske. V predavanju *The Lutheran Hierarchy of Authority and the Danish Nobility: Late 16th Century Negotiation of Power in Denmark* (Luteranska oblastna hierarhija in dansko plemstvo: pogajanja o oblasti na Danskem v poznem 16. stoletju) je Jakobsen podal samolegitimacijo danskega plemstva kot naravnega nosilca božje oblasti in branilca vere, četudi je Luther oboje pripisal monarhom, ki pa so bili tudi na Danskem odvisni od plemstva. Zászkaliczky je svoje predavanje »Zwei Reiche« or »the Guardian of the Two Tables«? *Different Conceptions and Roles of the Worldly Magistrate in the 16th century Hungarian Protestantism* (»Dve kraljestvi« ali »varuh obeh plošč«? Različna pojmovanja in vloga posvetnih oblasti v madžarskem protestantizmu 16. stoletja) posvetil vprašanju odnosa madžarskih evangeličanov, zlasti reformirane ter augsburške veroizpovedi, do posvetnih oblasti katoliških Habsburžanov, muslimanskih Osmanov in večidel katoliških sedmograških knezov.

Drugi dan so potekali trije termini. V prvem sta v sekciji *Pluralism and Political Order* (Pluralizem in politični red) imela predavanji Dariusz Chemperek z Univerze Marie Curie v Lublinu (Poljska) in Micah J. Watson s Calvinove fakultete (ZDA), napovedano predavanje Jordana Ballorja z Inštituta Acton za študij religije in svobode (ZDA) pa je odpadlo. Chemperek je v predavanju *Pluralism and Multiconfessionalism in Action: Lublin. Disputation between Jesuits, Polish Brethren and the Reformed in 1592* (Pluralizem in multikonfesionalizem na delu – Lublin: disput med jezuiti, poljskimi brati in kalvinci leta 1592) izpostavil enega mnogih disputov v konfesionalno mešanem mestu, tudi kot študijo gest ter jezika, ki so jih strani uporabljale v disputu, tako za zmago v njem kot za pridobivanje družbene podpore. Watson je v predavanju *John Calvin, John Locke, and the Cambridge School* (Jean Calvin, John Locke in cambriška šola) na vprašanjih pokornosti oblasti, kot sta jih prispevala Calvin in John Locke, kritiki podvrgel pristop

Quentina Skinnerja in cambriške šole, ki da preprečuje razumevanje obeh učenjakov tako, kot sta razumela sebe.

V tretjem terminu drugega dne so v sekciji *The Radical Reformation* (Radikalna reformacija) imeli predavanji imeli Joshua Smith iz Univerze Baylor (ZDA), Maria Lucia Weigel z Evropske Melanctonove akademije v Brettnu (Nemčija) in Gorm Harste z Univerze Aarhus (Danska). Smith je v prispevku »*Devilische and Reprobate*« – *The Natural and the Supernatural in Sixteenth-Century English Accounts of the Kingdom of Münster* (»Zlodjevo in zavrženo« – naravno in nadnaravno v angleških poročilih o Münsterskem kraljestvu iz 16. stoletja) predstavil dojemanje prekrščevalskega kraljestva v le-temu sodobni Angliji, kjer so, podobno kot drugod, prevladovale tuzemske razlage vzrokov herezije, le redki pa so utopijo Jana van Leidna pripisovali delovanju hudiča (v cesarstvu npr. Urban Rhegius). V predavanju *Reformations – Plurality in Portrait?* (Reformacije – pluralnost v portretih?) je Weigel na primeru portretov treh t. i. radikalnih teologov (van Leiden, Thomas Müntzer, Andreas Bodenstein) predstavila primerjavo sporočilnosti le-teh s tisto portretov nosilcev augsburške in reformirane veroizpovedi, z opozorilom, da so vse tri izdelali njihovi nasprotniki. Harstejevo predavanje je bilo dodano prepozno, da bi njegov naslov našel pot v program, izostal je tudi v prezentaciji; v njej je predstavil poglede na organizacijo države v času reformacije, zlasti vprašanja glede centralizacije oziroma decentralizacije oblasti pri Jeanu Bodinu in kalvincih oziroma hugenotih.

V zaključnem terminu krajših predavanj so imeli zadnji dan konference na sekciji *Plurality in Preaching* predstavitve Tabita Landová s Karlove univerze v Pragi (Češka), Kees de Groot s Teološke univerze Apeldoorn (Nizozemska) in avtor poročila z Univerze Maribor. Landová je v predavanju *Preaching According to the Apostles' Creed. The Original Pericope Order and Postilla by Jan Augusta* (Pridiganje po apostolski veroizpovedi: izvirni vrstni red perikop in postila Jana Auguste) podala analizo izbora bibličnih lekcij ter pridig, kot si ga je zamislil utrakvistični škof, ki je bil v prijateljskih stikih z Luthrom, in analizo Augustove do leta 2012 izgubljene postile. Zelo podroben naslov de

Grootovega predavanja je za oris le-tega dovolj: *Preaching in the Public Domain. How Erasmus Sarcerius Appealed to the Authorities of its Responsibility for Church and Society (Diet Leipzig 1553). A Substantive and Homiletic Analysis* (Pridiganje v javni lasti: kako je Erazem Sarcerij opozoril oblasti na njihovo odgovornost do cerkve in družbe (deželni zbor v Leipzigu 1553): snovna in homiletična analiza). Avtor poročila pa je s predavanjem *The Lamb and the Lute: Predicants of a Lower Styrian District of the Augsburg Confession* (Jagnje in lutnja: predikanta spodnještajerskega okraja augsburške veroizpovedi) predstavil delovanje obeh predikantov evangeličanskega verskega središča na Betnavi, Sigmunda Lierzerja in Georga Lautenschlagerja.

Preostanek konferenčnega programa je moč najti na spletnem naslovu: <https://www.reforc.com/seventh-annual-reforc-conference-2017-wittenberg/#program>.

Konference RefoRC so zasnovane kot znanstvene ter v osnovi namenjene raziskovalkam in raziskovalcem reformacij(e), kar pa ne pomeni, da del predavanj ni dovolj poljuden tudi za tiste brez podrobnejšega poznavanja problematike. Vsem, ki jih reformacija zanima raziskovalno ali sicer, tako velja obisk konference ali udeležbo na njej toplo priporočiti. Naslednja konferenca bo potekala med 24. in 26. majem 2018 v Varšavi, plenarna predavanja pa bodo posvečena reformaciji in izobraževanju (*Reformation and Education*).

[https://doi.org/10.26493/2590-9754.13\(26\)437-442](https://doi.org/10.26493/2590-9754.13(26)437-442)